

四百八

Ես երբէք չէի կարող կարծել, որ նա հատ ու կտոր, բերնից բերան ընկնող պառաւական առակենքի վրա հիմնվելով, դուրս կը գայ հասարակութեան առաջ իր թերի հետազօտութիւնով: Հարցը շատ նշանաւոր է թէ վերջնին և թէ նոյն իսկ ուսանողութեան համար: Պ. Մէլքրզադէն երբէք չը պէտք է մոռանար այն հանգամանքը, որ դուրս բերելով ուսանողութիւնը մի այդպիսի հրէշային պատկերի մէջ, նա գուցէ անդիտակլցաբար մշտցնում է հակակրութիւն և մինչև անգամ թշնամութիւն հասարակութեան մէջ դէպի այն սերունդը, որի թարմ ոդերի վրա շատ և շատ յոյսեր է դրել ազգը: Պուբլիցիստին մի այդպիսի խոռովարադեր կատարել, — չը կարծեմ որ վայել լինի:

Ես ասեցի, որ պ. Մէլքրզադէի հետազօտութիւնը թերի է, բայց չը պէտք է ուրանալ և այն որ նրա մէջ կան մի քանի չափազանց ուղիղ դուրս բերած կողմեր, Պարանի զլիսաւոր սիալը նրանում է կայանում, որ նա ներկում է հայ-ուսանողութիւնը մի առանձին իրը թէ նրան յատուկ դոյներով. նրա նկարագրութիւնից երևում է, որ հայ ուսանողները կազմում են մի առանձին մարմին, բոլորովին տարբեր ընդհանուր ուսանողութիւնից: Այս պատճառով մի քանի զլիսաւոր գծեր, որոնք վերաբերում են ամբողջ ուսանողութեանը, նա սիալ կերպով յատկացնում է միայն հայերին: Վերցնենք նրա զլիսաւոր միաքը: Պ. Մէլքրզադէն ասում է, որ հայ ուսանողներին ոչ մի ընդհանուր բարոյական կապ չէ կապում միմեանց հետ, դա ճշմարիտ է, բայց անարդարութիւն է այդ գիծը վերաբերել միայն հայերին: Այդ այժմեան ուսանողութեան (խօսքը Ռուսաստանի վրա է) թոյլ կողմն է, ընդհանուր հիւանդութիւնն է *): Անցել է այն երջանիկ ժամանակը, երբ ուսանողութիւնը փայլում էր իր բարձր, վսեմ իրէալներով, որոնցով ոգերգված նա կազմում էր մի սիրտ, մի հոգի: Ամեն մի ուսանողի սիրտը ճմլվում է այժմ, նա

կեանքով, առանց հետաքրպրվելու ծանօթանի ընկօր ներքին աշխարհի հետ: Հայ ուսանողները կազմում են մի առանձնացած շրջան, — այդպիսի շրջանների է բաժանված ամբողջ ուսանողութիւնը. այդ կարող է վկայել ամեն մի գործանօթ մարդ: Ի հարկէ անհեռատեսութիւն լինէր ընդհանուր ուսանողութեան պակաս թիւնների արդարութիւնը այս է, որ չէ կարելի և անարդարութիւն ուսանողական բոլոր պակասառութիւնները բարձր հայերի վզին:

Պ. Մէլքրզադէ նկարագրում է հայ ուսանողը րին, ինչպէս անտաշ, կոպիտ վայրենիների խումբ, բայց թող հաւատացած լինի, որ խումբը շատ վայրենիների է տնային շնուր քանի քանի անհայախօս զիմնազիստներ, որ իրանց ազգութեան վրա անգամ հասկացողութիւնն ունեցել, դուրս են եկել այդ շրջանից բովին նոր գաղափարներով. այդ միթէ կարել ուրանալ: Նա հայ ուսանողներին անուանուեական, բայց թող աչքի առաջ առնի այն համանքը, որ ամենայն տարի այդ եսականներովին իրանց պարագմունքները, միսելուրանց փողը, իրար զլիով են դիպչում, աշխալով թատրօն տալ, որ նրանից ստացած գումար օգտին իրանց աղքատ ընկենները... այդ մի եսականութիւն կարելի է անուանել: Հայ ուսանողները չեն հետեւում լրագրութեանը, չեն հեքրբեկում գրականութիւնով—կարծում է պ. Ավքազադէն—բայց թող լաւ իմացած կենայ ուսւ համալսարաններում ոչ մի լեհացի, ոչ գերմանացի, ոչ մի վրացի այնքան չէ հետաքրում իր գրականութիւնով, որքան հայերը: Տարիներով փնտուի պ. Մէլքրզադէն, և այդ գութիւնների մէջ ոչ մի ուսանող չէ կարող նեղ, որ աշխատակցէր իր մայրենի լրագիրները այդ միթէ նշանակութիւն չունի:

հառաջում է, նա ողբում է, երբ տեսնում, թէ ինչ ահազին զանազանութիւն կայ այժմեան և 50 կամ 60 թուականների ուսանողութեան մէջ։ Այն ուրիշ ժամանակ էր, այն ուրիշ ուսանողութիւն էր։ Լսեցէք, թէ ինչպէս է պատմում 40) թուականների ուսանող Լեքնեվը Տուրգենեվի «Պյանի» րօմանի մէջ՝ «Գեղեցիկ էին մեր ժողովները. երեւակայեցէք, ժողովում են մի ճինդ ուսանող, համարեա երեխաներ, վառվում է մի ճրագուէ մոմ, տալիս են անպիտան թէյ, ինչ քարթու սուխարիներով. իսկ մտիկ տայիք մեղ վրա, լսէկք մեր խօսքերը. Ամեն մէկի աչքում փայլում է հրճուանք, թշերը այրվում են, սիրու բարախում և խօսում ենք մենք Աստուծոյ վրա, ձշմարտութեան, մարդկութեան ապագայի, պօէզիայի վրա,—խօսում ենք մենք երբեմ դարդակ բաներ, բայց ինչ վասա.... Պօկորսկին նստած է, ձեռքը նեցուկ տուած գունատ երեսին. Նրա աչքերը վառվում են. Ռուգինը կանգնած է սենեակի մէջ տեղը և խօսում է, խօսում է հիանալի, որպէս Դեմութենէսը աղմկալի ծովի մօտ. մազերը շաղ տուած բանաստեղծ Սուբրօտինը գուրս է թողնում երբեմ հաս ու կտոր բայականչութիւններ. գերմանացի պատօրի որդի Շելլերը, որ իր մշտական լուութեան չնորհով խորամիտ փիլիսօփայի անուն էր ստացել, մի առանձին համդիսական կերպով լուում է, նոյն իսկ ուրախ Շչիտովը, մեր ժողովների սրամիտ Արիս-

տօֆանը, նոյնպէս լուռ է և երբեմն միայն ժըպ-
տում է. երկու երեք նոր ուսանողներ լսում են
մի հրաւալի վայելչութիւնով...Խակ գիշերը թըռ-
չում է, թոչում է հանդարտ, կարծես թեներով:
Ահա բացվում է արշալոյսը, և մենք բաժանվում
ենք ուրախ, աղնիւ, լուրջ (գինի երբէք չէինք
խմում), լի քաղցր զգացմունքներով....Անցնում ես
դարդակ փողոցներով, բոլորովին շարժված, և աս-
տեղների վրա անդամ նայում ես մի առանձին
վստահութիւնով, կարծես թէ նրանք աւելի մո-
տացել են քեզ և աւելի հասկանալի դառել.... Եհ,
հիանալի ժամանակ էր....»

Այս, հիանալի ժամանակ էր... Փոխվել է ու-
սանողութիւնը, փախվել են և նրա ձգտումները:
Հայ ուսանողական տարրը, որ ամբողջ ուսանո-
ղութեան 30% է կազմում, այդ ուսանողութեան
ամենափոքր մասն է: Նա բոլորովին ենթարկված
է այն ընդհանուր ուսանողական կեանքի և ոգու-
ազդեցութեանը, որոնցով ապրում է և շնչում
ամեն մի ուսանող, լինի նա ոռւս, լեհացի, հրէայ,
գերմանացի, հայ, վրացի... Հայ ուսանողները
ծոյլ են, չեն պարապում, լեկցիաներ չեն յաճա-
խում,—այդ անում են բոլոր ոչ—հայ ուսանող-
ները: Հայ ուսանողը ապրում է առանձնացած
կեանքով—այդ ներկայ ուսանողութեան յատկա-
նիշ գիծն է. ամեն մարդ ապրում է իր առանձին

«Ուսանողը երբեմն ամբողջ ամիսներով ու-
է մի հիւրամոցում պարտքով, երբ պարտք
տացաւ և անկարող էր վճարել, փոխում է հ-
նոցը, զնում է մի նորը, ուր նրան չեն ճանա-
և նոր կրեդիտ է բաց անում....»

Այդ կատարեալ յանդգնութիւն է. այդ
խորին անպատճութիւն դեռ առաջին անգա-
ստանում ուսանողութիւնը. ոչ մի ռամիկ, ո-
մազգործ դեռ չէ համարձակվել այդպէս վի-
րել ուսանողն...և մենք այդ լսում ենք լրա-
կան խօսքից: Ուրեմն պ. Մէլիքզադէի կար-
ուսանողները պարտքից փախչող ժուլիկներ են
Այդ ինչ դարդակախօս շարլատանի խօսքերի
է հիմնել պարոնը այդ կարծիքը...Ուսանող ո-
ր սկզբանէ պարծեցել է իր իդէալական ա-
թիւնով (քեշութեան), և այդ պաշտելի գիծը
նողութեան մէջ հնչել է ամեն մի բանաս-
քնար...Նոյն խոկ պ. Բաֆֆին եթէ չեմ սիսա-
նուիրում է դրան մի քանի խօսք: Անուան-
սանողին ծոյլ, կոպիտ, բայց ոչ երբէք ան-
ազնւութեան լոյսը վառ կը մնայ ուսանողի
քանի որ նա դեռ ուսանող է....Նիւթական
կեանքը միայն կարող է հանգնել նրան:

«Հայ ուսանողը կնոջ վրա բոլորովին աս-
կէտից է նայում...գայ ու չաս ու լուսական:

միթէ կարելի է եղրակացնել, որ ես ռասխական կէտից եմ նայում կնոջ վրա.... Բայց պ. Մէլքողադէն դրանով է ապացուցանում իր միաքը: Ուրեմն ով որ թռչունի պէս թեթև ու արագաշարժ է, արտաքին փայլ է ստացել կամ կարող է մի քանի ժամ շարունակ չչանա տար, նա երօպական կէտից է նայում կնոջ վրա.... Այդ է լօգիկան եղրակացութիւնը:

Արազ խմել, թղթախաղը, այդ մի էպիդեմիական հիւանդութիւններ են ամբողջ ուսանողութեան մէջ, որոնց բաղդաւորապէս այնքան չեն ենթարկված հայերը, ինչպէս կարծում է պ. Մէլքողադէն:

Վերջացնում եմ խօսքս ուշադրութիւն դարձնելով վերջնի նկարագրութեան մի կէտի վրա,— թող ների ինձ ընթերցողը, եթէ դրանով վիրաւորեմ նրա բարոյական զգացմոնքը: Պ. Մէլքողադէն դատապարտում է ուսանողներին, որ նրանք սիրուհիների հետ են կենում, դատապարտում է մի և նոյն ժամանակը և նրանց, որոնք սիրուհիներ չունենալով յաճախում են հասարակական տներ... Բաս ինչ անել, ի սէր Աստուծոյ. միթէ հասկանալի չէ բեխով մօրուքով մարզի բնական պահանջը, ախար եթէ ուսանողները պատկված լինէին, ամեն մէկը նրանցից հիմայ կէս դիւժին ճնկաձուտեր կունենար: Ի՞նչպէս կարելի է այդ չնչնի բանի վրա ուշադրութիւն դարձնել: Եթէ մեր սուրբ Սարգսի ժամնար բարան դրա վրա խօսէր, դեռ ներելի էր, բայց....

քաղաքացին վարչութիւնը վճռել է հետեւի. Շուշու հասարակութեան օրինակին: Արդէն քաղաքացին յառաջարկութեան համաձայն ստորագրութիւն է բացվել և իրաւասուների երեկեան նիստը 7000 բուրփի և շարունակվելու ստորագրութիւնը մինչև 20,000 բուրփ գումար լրանայ, որով պէտք է բերել տալ ալիւր և էժուկ վաճառել կարուեաների վրա: Մի և նժամանակ վճռվել է մոտ 40,000 չետվել ալիւր լինդրել փոխարինաբար արքունի ամբարդագրութիւն կայ Էջմիածնի ամբարից ևս քանի հարիւր խալվար ցորեն գուրս բերելու կողմանի փոխարինաբար և կամ թէ փողով, որի մաս պատգամաւորութիւն պէտք է ուղարկվի Վ. Ն. Թողիկոսին: Փող տուողները տալիս են իրավունք մինչև նոր հունձը և առանց տոկոսի: Ուոչ՝ բայց և այնպէս միսիթարական է քաղաքացին այս նախապատրաստութիւնը:— Սայս բոլորի կատարվելը լաւ կը լինէր եթէ ոնական կարգով հրապարակ հանիէին մի քայլ ամբարներում դիզգած ցորենները:—

Առ այժմ քաղաքական վարչութիւնը հրաւիր ենք ուշադրութիւն դարձնել մսավաճառների հացագործների անտանելի կամայականութեան վրա և զգուշացնում ենք, որ վարչութեան անդները չը սիսալվեն և իրանց տները մտած ու լինեների տեսակովը չը չափեն այն ուտեկին ողբ մնաւմ են հասարակամեր համար, զանազանութեանը համար, բարականութեանը համար, ու անհամար մեծ է....

Ա. Դադեանց
Ակունի

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

5 ԴԵԿԹԵմԲԵՐ

Գայիսանեան օր, դպրոցի օգտին խաղացող թա-
տերասիրաց խումբը ներկայացրեց «Ոճրագործի
ընտանիքից» յետոյ և կողոպտած փօստը, որը բո-
լորովին անհասկանալի էր թէ՝ խաղացողներին և
թէ լսող ժողովրդին։ Այս պատճառով ներկայաց-
ման կիսին չը հասած ժողովրդի մեծ մասը թո-
ղեց խաղացողներին և գնաց տուն։ Խնչակն լուս
ենք, այդ ներկայացումից զուտ արդինք է մնա-
ցել մօտ 80 բուրլի միայն։ Ընդհանրապէս այցե-
լուները գդուհ մնացին խաղից, Դեկտեմբերի 3-ին
էլ Սահականուշեան դպրոցի օգտին ներկայացնող
խումբը խաղաց պ. Սունդուկեանցի Շնաթարալան։
և Տ. Գ. «Պառաւներին խրամը» վերջինիս ներ-
կալացումը թոյլ կատարվեց, իսկ առաջինը՝ այն-
քան յաջող անցաւ, որից աւելին պահանջելը մի
նորակազմ խմբից անիրաւութիւն կը համարէի ես։
Բոլոր տօմսակներից մնաց մի 13—15 հատ. այս-
քանն էլ չէր մնալու, եթէ ներկայացումից $\frac{1}{4}$
ժամ առաջ գննէ տօմսավաճառի ձևորում գտան-
վէին տօմսակները։

Զուտ արդինք մնաց 300 բուրլի, իսկ ծախս
եղաւ մօտ 50 բուրլ։ — Խորին չնորհակալութիւն
չ. Մելեանցին, որ բարեհաճեց յարգել մեծ. Ղեռնդ
Ղաղարեանի խնդիրը և բեմի համար ոչինչ վարձ
ըստացաւ։ Հայր Մելեանցը դորանով ցոյց տուեց
որ հաւասարապէս համակրում է և Սահակա-
նուշեան և Ա. Գայիսանեան աղքատիկ դպրոցնե-
րին։

Շնորհակալութեամբ ստացանք ԱխԱջիւ
Եղիշէ վարժապետ Մեծատունեանի յօրինած
գարան աղջկանց և աշակերտուհեաց հայկա-
ուսումնարանաց։ Ցպված է Թիֆլիսում Յ. Ս.
տիրոսեանի տպարանում։ Դիմն է 1 բուրլ։ Գ-
ծախվում է Թիֆլիսում Զ. Գրիգորեանի գրա-
ճառանոցում և Ախալցխա հեղինակի մօտ։

Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 13-ին հայ գերա-
նական մշտական խումբը Թիֆլիսի Ամար-
թատրօնում յօգուտ տ. Սաթինիկ—Զմէկեանի
ներկայացնէ «Պօն-կարոս», Շլաբրի։

Երկուշաբթի, դեկտեմբերի 10-ին գիշերը հ
է յայտնվել Թիֆլիսի Միջի-Փողոց անուան
թաղում, ամաններ ծախող Մելքոնի խանութեան
Հրդեհից հարեան խանութներն էլ վնա-
նաւ։

Թիֆլիսում եկած ձիւնից յետոյ դարձե-
ղանակը լաւացաւ։ Փողոցները անսանցների ց
են ծածկված։ Շրջականերում կէս արցին բ
րութեամբ ձիւն է դրած,

Արդարութիւնն էլ այդ է պահանջում. Ցաւում ենք միայն, որ Գայինանեան դպրոցի օգտին խաղացող խմբի անդամներից ումանք, միւս խմբի

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱՆՑԻ

Անցեալ օրերս պ. Վաղինդոն մի հիւ
իւ ճառ խօսեց, որն ամենքի վրա մի հա-
տպաւորութիւն գործեց: Զարմանալին այ-
որ խորհրդարանի մէջ ճառը կարծարու-
մանակ, նրանք, որոնք առաջուց բոլորովին
մածայն էին պ. Վաղինդոնի կարծիքի
մնացին բոլորովին անտարբեր, մինչեւ նր-
որոնք հակառակ էին նրա ծրագրած մ-
րին, իրանց եռանդուն ծափահարութիւ-
նով թիւն յայտնելով պատուելի դերասանուհինե-
րին և դերասաններին ընդհանրապէս, ներողու-
թիւն եմ ինդրում որ այս անգամ իւրաքանչիւրի
անունն առանձին չեմ լիշում, որպէս զի նրանց
համեմատութիւնը վիրաւորած չը վնեմ և հաղոր-
դում եմ ձեզ հետեւալ կարևոր լուրը: — Այս տար-
վայ «Մշակի» 139-ը համարը, զեռ ևս օգոստոսի
21-ից, նախազգուշացնում էր Երևանի հասարա-
կութեան գալող սովի առաջն առնելու համար
հոգալու. բայց հոգացողներ չը գտնվեցան մինչեւ
ցայսօր: Հիմայ որ սալի անխուսափելի է, հիմայ
որ հազիւ մի ամսվայ պաշար է մնացել հասա-
րակութեան մէջ և նահանգի եղած չեղած ցորենն
անցել է արծաթապաշտներից մի քանիսի ձեռքը,
որք կամենում են արեան գնով վաճառել իրանց
ունեցածը՝ գոնէ այժմ միմիթարական է որ մեր

